

אמת

הטראומה של בחירות 1981: כתובות על הקירות (מימין) והפרעות לאסיפות פרס (למעלה)

הסוציאלי בין עשירים ועניים, ובמילא גם בין העדות. בעוד שאנשיהרות הפופוליסטיים השמיעו זעקה דמגוגית גדולה, זכה פרס בתמיכה מאסיבית של השכבות האמידות. שנציגים האמיתי בממשלה היה שרהאוצר יצחק מודעי. האם היתה אלטרנטיבה? רוב הכלכלנים הרציניים, וגם רבים מאישיהציבור הרציניים בימין, הצביעו עליה: קיצוץ ראסטי של תקציביהביטחון, שגדל ללא כל פרופורציה גם בשעה שהכוח הצבאי הגדול ביותר בעולם הערבי — מצריים — פרש מן המערכה. עיראק היתה עסוקה לזמן רב עם איראן, ומול ישראל לא התייצב שום כוח של ממש מלבד הרחליל הסורי, שלא היה לו כל עניין או אפשרות לתקוף.

פרס לא הלך בדרך זו. לכאורה, היתה לכך סיבה פוליטית-טכנית: הוא לא יכול היה להתגרות ביצחק רבין. באיזון העדין בממשלה, היתה תמיכתו של רבין בפרס חיונית. ורבין, שרצה למצוא חן בעיני קציניו, התנגד בחריפות לכל קיצוץ משמעותי. אך גם כאן נראה שהסיבה הטכנית היתה בגדר אמתלה. פרס עצמו הישקיע בשעתו מאמץ גדול ברכישת אהדתם של קציני צה"ל. לא היה עולה על דעתו לעשות מעשה שיקומם את הקצונה נגדו. ומעבר לזה: כל חייו היה פרס "ביטחוניסט". במשך שנים היה אחראי למשק הביטחוני. הוא התגאה בחלקו המכריע בכניין התעשייה האווירית והתעשייה הצבאית. בימי כהונתו כשר הביטחון תפח צה"ל בכוחאדם וכנסק, והגיע לממדים של צבא המכוסס על כמות יותר מאשר על איכות. בימי כהונתו הוזכרה בישראל האימרה של מיראבו על פרוסיה: "זאת לא מדינה שיש לה צבא, אלא צבא שיש לו מדינה". לא היה צורך במחסום של רבין או שמיר כדי למנוע קיצוץ התקציב הצבאי. פרס עצמו לא היה מסכים לכך.

רגע של אושר: במיצעד האחד במאי

לשבור רדיו בשבת

מצב דומה היה קיים לגבי הסוגיה הדתית. כאשר התמנה כראשיהממשלה, מיהר פרס לכותל המערבי ותחב פתק בין אבניו. מאז הוא עלה לרגל לרבנים, קיים פגישות ללאספור עם המיפלגות הדתיות, הצטלם כשהוא נושא תורה

דשפת אותו להתקפות פרועות של הימין. הוא עצמו דחה מכל וכל את האפשרות של שותפות כלשהי עם רשימות הרוגלות במשאומת עם אש"ף — בניגוד לעמיתיו באיטליה ובצרפת, שהיו מוכנים להיעור בתמיכת הקומוניסטים, בתוך הממשלה או מחוצה לה.

ויתכן שהשפיעה כאן סיבה תתי-הכרתית נוספת: לא היתה באמתתו של פרס תוכנית כלשהי, חדשה ונועזת, לביצוע מיידית. היו לו רק סיסמות של בחירות.

הקואליציה הגדולה, תחת דגל. האחדות הלא-מית, קסמה לו לאיך-ערוך יותר. פירושה היה שגם הימין מקבל אותו כראשיהממשלה. הטראומה של 1981, העגבניות באסיפות-הבחירות והתנועות הג' סות, העניקו בעיניו קסם מיוחד ל"אחדות הלאומית". הצורך להיות מקובל היה חזק יותר מן הצורך לעשות דברים.

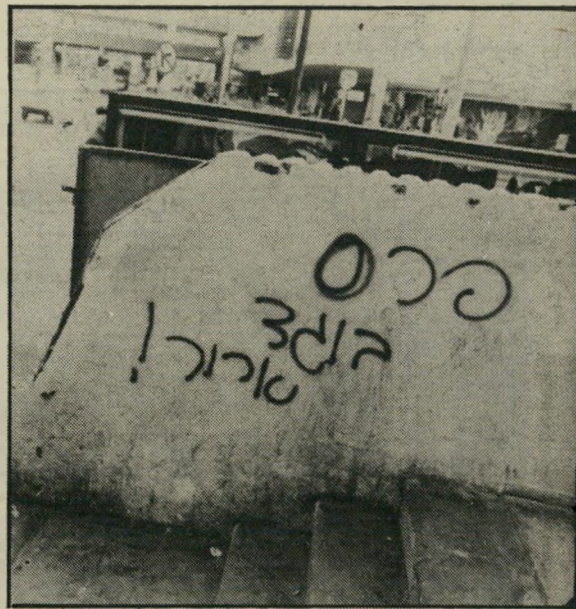
הממשלה קמה על ברכי הסכם, שיצר למעשה פרוציה של שתי תתי-ממשלות, אחת ימנית ואחת "שמאלית". לא זה בלבד שפרס התחייב למסור את התפקיד כעבור שנתיים ליצחק שמיר, ראש הליכוד, אלא שגם עד אז לא יכול היה לקבל שום החלטה חשובה בלי הסכמתם של שמיר והכריז. לליכוד ניתן וטו מוחלט על כל פעולה ממשלתית.

זה נראה בוודאי אכזרי על יכולתו של ראשי הממשלה לבצע מדיניות ברצונו. אך במהלך השנה התעורר החשד כי בעצם זהו מצב נוח לפרס. הוא סיפק לו תירוץ מוחלט לכל מחול, בכל שטח. הוא חיפן אותו מראש מפני כל אישום של כישלון.

נוצר מצב אובייקטיבי של חוסר-אחריות מדינית וחברתית, שתאם — אולי — צורך סובייקטיבי של פרס עצמו שלא לעשות דברים רמאטיים, לא להסתכן בפיתרונות גדולים, אלא לזוז בצעדי-צב מיום ליום.

עיקר עמלו של ראשיהממשלה היה מושקע במאמץ יומיומי לגבש רוב כלשהו בממשלה לצעדים וזעירים בשטח זה או אחר. היה צורך לשאת-ולתת עם אנשי הליכוד, להזיזם בתחבולות ובמאניפולציות, לנהל תככים, לכבות שריפות, לשכך סערות של השמצות הרדיות.

דווקא בכגון אלה מצטיין פרס — אולי יותר מאשר בשטחים שבהם היה צריך לעסוק, אילו אכן היה ראשיהממשלה עצמאי, חופשי במעשיו.

אם זה נכון, הרי לא היתה הרוטציה המשך של קיללת-האלים, אלא ברכה מוסווית.

● "צבא שיש לו מדינה"

ובן שמצב כזה לא היה אפשרי — וגם שימעון פרס לא היה מסכים להיכנס למית'סדום זו — אילו חש שיש הברל תהומי בין תפיסתו לבין תפיסות הליכוד, לעומת הברל קטן בין תפיסתו לבין תפיסות השמאל.

הסכם-הקואליציה והרוטציה היה אפשרי רק מפני שפרס ידע בליבו שהמצב הפוך — שהליכוד קרוב לו יותר, במהות הרברים, מאשר השמאל החוי-מימני סדי.

זה בא לידי ביטוי, השנה, בשטח הכלכלי-חברתי. כשהגיע פרס לשילטון, עמד המשק הלאומי לפני התמוטטות. האינפלציה הדרוהרת, שעברה 400% ואימה להגיע ל-1000%, נוספה לגרעון מחריד במאזן-התשלומים של המדינה. אפשר היה לחזות שתוך זמן קצר אי-אפשר יהיה לייבא חומרי-גלם, שתיווצר אבטלה המונית, שהכלכלה כולה תקרוס תחתיה.

כשהסתבר שאין לממשלה שום תוכנית, נכנס פרס עצמו לעוביהקורה. לא היה לו מושג רב בכלכלה, אך הוא התמסר לבעיה בעקשנות ובהתמדה, כמו לשאר הבעיות, הקשיח וחישף פיתרונות. תחילה עסק בקוסמטיקה של "עיסקות חבילה", ולבסוף, כשאי-אפשר היה עוד לרדות את ההחלטה, נתן את כירכתו ל"תוכנית כלכלית" בעלת תוכן ממש.

היתה זאת תוכנית ימנית מכל הבחינות. היא לא פגעה במאומה בשכבות האמידות, הכוללות בישראל גם את ראשיהמיפלגות ומנהליההסתדרות. היא הורידה את השכר הריאלי של השכירים כ-30%.

היתה זאת הסיבה סוציאלית אמיתית נגד השכבות הדלות, תוד הגדלה המורה של הסער